

Hodnotové aspekty zmyslu života

Ivan Ondrášik

Katedra filozofických vied

Fakulta humanitných vied

Univerzita Mateja Bela Banská Bystrica

1. Úvod

Predmetom skúmania príspevku je hlbšie porozumenie vzťahu medzi fenoménom zmyslu života a hodnotami.

V prvej časti práce pôjde o základné systematicko – filozofické porozumenie zmyslu života a hodnôt v metafyzickom, epistemologickom a antropologickom kontexte. Predmetom druhej časti je analýza krízy zmyslu života a hodnôt, v ktorej sa ocitá nielen individuálne existujúci človek ako osoba, ale i celá súčasná civilizácia. V tretej časti práce sú sformulované možné riešenia tejto krízy zmyslu života a hodnôt. V diskusii je porovnanie prístupu sekulárnej etiky, etiky novej religiozity, najmä hnutia New Age, a kresťanskej etiky k problému zmyslu života a hodnôt.

Inšpiráciou práce je tradícia kresťanskej filozofie, filozofie existencie, filozofie dialógu, logoterapia, teológia a biblické myslenie.

2. Základné porozumenie zmyslu života a hodnôt

V historickom kontexte sa ľudia problémom zmyslu života a hodnôt pokúšali riešiť najskôr prostredníctvom rôznych mytológií. Neskôr človek reflektoval problém zmyslu života a hodnôt v rámci koncipovania rôznorodých religióznych predstáv. Ide najmä o tradičné svetové náboženstvá: vo východnej tradícii hinduizmus, budhizmus, konfucianizmus a taoizmus, ďalej monoteistické náboženstvá judaizmus, kresťanstvo a islam. Neskôr sa problematika zmyslu života a hodnôt rozšírila i o filozofickú dimenziu.

V súčasnosti sa oba problémové okruhy stali predmetom skúmania vied, najmä psychológie, psychoterapie a psychiatrie. Tieto disciplíny sa problematiku zmyslu života a hodnôt pokúšajú riešiť prostredníctvom empirického výskumu. Problematika zmyslu života a hodnôt však nebude uspokojivo vyriešená, ak sa nezohľadní medziodborová spolupráca.

Cestou k riešeniu tohto problému je otvorená interdisciplinárna spolupráca medzi náboženstvom (teológiou), filozofiou a psychoterapiou.

Vyjadrením, že niečo má hodnotu, sa obvykle vyjadruje zároveň i to, že to má aj nejaký zmysel. Problém zmyslu života a hodnôt sa značne prekrýva - ich vzájomná usúvzťažnosť je zrejmá už na prvý pohľad. Hodnotné znamená zmysluplné, nehodnotné znamená nezmysluplné. Je potrebné zároveň pripomenúť fakt, že mnohé fenomény sa v súčasnosti prezentujú ako hodnotné a zmysluplné, z hľadiska pravdy to však neplatí, ba dokonca o nich môžeme povedať pravý opak: v skutočnosti sú nehodnotné a zmysluprázdne. Zároveň si treba uvedomiť možnosť nepravdivosti rôznych prezentácií.

Problém zmyslu života a hodnôt patrí spolu s problémami pravdy, bytia a človeka k veľkým filozofickým témam. Tieto problémy sú tesne prepojené a ich oddeľovanie by odporovalo logike filozofického porozumenia. Možno im porozumieť jedine v komplexnosti, ktorú zahŕňajú. T. Eagleton, filozofujúci literárny vedec, tvrdí: „Problém zmyslu života nie je problémom metafyzickým ale výlučne etickým.“¹ V protiklade k tomuto Eagletonovmu záveru, možno povedať, že problém zmyslu života ani problém hodnôt nie je možné umelo a nelogicky oddeľovať od ich metafyzickej dimenzie a väzby na bytie. Z tohto metafyzického pohľadu vnímame ako pozitívny prínos bohatú scholastickú tradíciu, ktorá bytie (*esse*) vždy chápala v spätosti s transcendentáliami, ktoré ako fundamentálne určenia bytia bytostne vymedzujú a chápu ho ako jedno (*unum*) pravdivé (*verum*) dobré (*bonum*) a zároveň ako krásne (*pulchrum*). V tomto scholastickom chápaní bytia ide o originálne prepojenie, ktoré v sebe implikuje nielen problém bytia, ale i poznania, hodnoty a krásy. Tento prístup zároveň zahŕňa i komplexnosť skúmaného problému zmyslu života a hodnôt.

Fenomén zmyslu života sa vo svojej hĺbke vzťahuje na totalitu skutočnosti – na bytie ako také. Spoločne s M. Heideggerom sa potom možno pýtať na zmysel bytia: „To, že v istom porozumení bytia už vždy žijeme, a že zmysel bytia zostáva zahalený v temnote, dokazuje zásadnú nutnosť opakovania otázky o zmysle bytia.“² Heideggerovu otázku o zmysle bytia vôbec identifikujeme s otázkou o zmysle života, ba obe otázky sa vzájomne prekrývajú. Spoločne s A. Camusom ju možno pokladať za fundamentálnu otázku celej filozofie, ale

¹ EAGLETON, Terry: *Sinn des Lebens*. Berlin: Ullstein Buchverlage, GmbH, 2008, s.136. Citované tvrdenie má základ v averzii a odmietaní metafyziky súčasnou filozofiou, ktoré sa začalo už v 19. storočí v diele F. Nietzscheho, pokračovalo cez existencializmus a pretrváva v súčasnej postmodernej filozofii, ktorá pokladá svoj radikálne antimetafyzický postoj za svoju najvlastnejšiu axiómu. Filozofia však týmto postojom ochudobňuje seba samú a nedokáže preto vidieť ani riešiť problémy komplexne.

² HEIDEGGER, Martin: *Sein und Zeit*. Tübingen: Max Niemayer Verlag, 1986, s.4. I keď sú zrejme viaceré pozitívne podnety Heideggerovho filozofického projektu, ktorého význam potvrdzujú takí významní kresťanskí myslitelia, ako je K. Rahner, J.B.Lotz a E. Coreth, Heideggerova temná metafyzika bytia sa v mnohých ohľadoch javí ako problematická.

i každodenného života: „Preto si myslím, že otázka zmyslu života je zo všetkých otázok najnaliehavejšia.“³ Otázky o zmysle života a zmysle bytia sa vzájomne prekrývajú a smerujú svojou intencionalitou k fundamentálnemu dôvodu, k základu, ktorý dáva odpoveď na otázku, prečo žiť život zmysluplne a hodnotne. Zároveň tieto dve otázky sa svojím zameraním vzťahujú ku konečnému cieľu nášho života a sú teda hlboko metafyzicky relevantné.

Z tohto metafyzického pohľadu možno chápať ako univerzálny a absolútny zmysel bytia a života vôbec živého trojjediného osobného Boha Otca, Syna a Duchu Svätého, ktorý je posledným dôvodom nášho života, a dosiahnutie spoločenstva s ním je v eschatologickej perspektíve najušľachtilejším cieľom úsilia celého života človeka.⁴ Boh je plnosť bytia. Je nepodmieneným základom všetkého stvoreného, ktoré je podmienené a kontingentné. Na jednej strane chápeme Boha ako radikálne transcendentného, ako hlboké nevysloviteľné a iba ľudským rozumom nepochopiteľné, avšak vierou zo zjavenia prijateľné tajomstvo. Na druhej strane však chápeme Boha i v imanentnom aspekte ako jeho prítomnosť v stvorených veciach, v ktorých je prítomný ako ich Stvoriteľ teda nie je s nimi identický. Trojjediný Boh sa neustále svojmu stvoreniu sebadaruje a dialogicky sa k nemu skláňa. Tento paradox a tajomstvo je eminentným spôsobom vyjadrené v udalosti inkarnácie druhej Božskej osoby Syna do našich dejín v osobe Ježiša Krista.

Fenomén zmyslu života tak v perspektíve vertikálnej transcencie, prekračujúci stvorený svet, sa vzťahuje k Bohu ako k svojmu najhlbšiemu prameňu. Zároveň sa však zmysel života v imanentnom aspekte vzťahuje k stvorenému svetu, keď rozmanité partikulárne a relatívne fenomény nášho života (jednotlivé osoby, interpersonálne relácie, rôzne situácie, čiastkové ciele, úlohy a hodnoty), ktoré chápeme v ich horizontálnej transcencii a uvažujeme o nich ako o šifrách zmyslu, poukazujú smerom k Bohu. Zmyslom života nie je niečo abstraktné a len teoreticky vykonštruované, ale je ním vždy niečo konkrétne a niekto konkrétny - vzťah k druhému človeku, k Bohu, riešenie situácie či

³ CAMUS, Albert: *Mýtus o Sifyzovi- Pád - Caligula*. PreĽ. A. Marenčin. Bratislava: Slovenský Spisovateľ, 1993, s.7. Nie je možné súhlasiť s Camusovým východiskom pri riešení problematiky zmyslu života, ktorú vidí v radikálnej absurdite života, vyplývajúcej z radikálnej roztržky medzi vedomím človeka a odmietaním sveta. Takisto nemožno súhlasiť s Camusovým odmietaním filozofickej samovraždy, ktorou je viera v Boha. Podobne ako Camusova filozofia, pesimisticky vyznieva i Sartrov filozofický projekt, v ktorom z radikálnej ateistickej pozície odmieta uznať Boha ako najhlbší prameň zmyslu života. Sartre ďalej odmieta akceptovať ľudskú prirodzenosť a akcentuje výhradne subjektivistické stanovisko ohľadom hodnotového aspektu nášho života. Porov. Sartre, J.P.: *Existencializmus je humanizmus*. PreĽ. Ján Švantner, Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1997, s. 18 – 19.

⁴ Formuláciu trinitárneho monoteizmu chceme použiť na vyjadrenie hlbšej korelácie a syntézy medzi biblickým, konkrétne-názorným myslením a abstraktnejším metafyzickým myslením, aby sa tak zdôraznil personálny – dialogický obraz tajomstva Najsvätejšej Trojice.

úlohy, uskutočňovanie hodnoty smerujúcej k dobru či prekonávanie utrpenia. Stvorenému svetu je zmysel inherentný, keďže sa vzťahuje k Bohu ako k jeho najhlbšiemu prameňu.

Podobne ako zmysel života majú svoju metafyzickú relevanciu i hodnoty. Tie chápeme v úsuvzťažnenosti s bytím, ktoré je ich základom. Na toto metafyzické zdôvodnenie hodnôt poukazuje E. Coreth: „Hodnota sa zakladá v bytí (a v obsahu bytia) jestvujúcna a má byť uskutočňovaná v jeho činnosti.“⁵ Z tohto metafyzického východiska je potrebné vnímať podstatnú väzbu medzi bytím a hodnotou. Bytie je vo svojej najhlbšej dimenzii viazané na hodnotu a hodnota je spätne viazaná na bytie, preto nie je možné oba komponenty od seba umelo oddeľovať, ale je potrebné chápať ich v ich podstatnej jednote. V opačnom prípade možno na tejto metafyzickej úrovni dospieť k hodnotovému relativizmu, ktorý striktne oddeľuje hodnoty od bytia, čo v konečnom dôsledku implikuje závažné negatívne konzekvencie pre porozumenie etického konania človeka.⁶

Samotný zmysel života v jeho univerzálnom a absolútnom metafyzickom kontexte, vzťahuje ho k osobnému Bohu, je najvyššou hodnotou, v perspektíve ktorej človek žije svoj každodenný život. Horizont univerzálneho a absolútneho zmyslu života, ktorý predstavuje zároveň najvyššiu hodnotu v hierarchii hodnôt, dáva zmysel a hodnotu všetkým podmieneným a kontingentným zmyslom a hodnotám bežného života. Podstatnou otázkou v tomto kontexte preto je, čo človek chápe pod skutočným a pravdivým zmyslom a hodnotou svojho života: je to niečo zmysluplné a hodnotné, alebo je to ilúzia či modla, ktorá sa absolutizuje.

Absolútnym a univerzálnym zmyslom života a jeho hodnotou je živý Boh, ktorého možno poznávať analogickým spôsobom, vychádzajúc zo stvorených vecí, i svetlom prirodzeného rozumu, ako to vyplýva z piatich ciest či dôkazov Božej existencie T. Akvinského (dôkaz z pohybu, dôkaz z účinnej príčiny, dôkaz zo vzťahu medzi možným – kontingentným – a nutným, dôkaz zo stupňov usporiadania jestvujúcna, dôkaz z presvedčenia, že poriadok, s ktorým sa človek vo svete stretáva, predpokladá najvyšší princíp, ktorý ho riadi.) Veľmi výstižne túto poznateľnosť Boha zo stvorenia vyjadruje autor *Knihy múdrosti*: „Lebo

⁵ Coreth, Emerich: *Základy metafyziky*. Prel. Ondřej Petrželka. Svitavy: Trinitas, 200, s. 134.

⁶ K takémuto hodnotovému relativizmu odmietajúcemu väzbu hodnoty na bytie zastávajúci ich oddelenie dospel vo svojej situačnej etike J. Fletcher. Vo svojej koncepcii odmieta legalizmus, ktorý preňho predstavuje katolícka i protestantská etika a charakterizuje ich ako etiky zákona. Ďalej odmieta i antinomizmus, ktorý predstavuje existencialistická etika, ktorá do rozhodovania vstupuje bez akýchkoľvek pravidiel a noriem. Fletcherov situačný prístup postavený na pragmatickej, pozitivistickej a relativistickej perspektíve uznáva ako absolútnu hodnotu lásku, ktorú sa snaží uplatňovať kontextuálne podľa danej situácie a okolností. V konečnom dôsledku Fletcher zo svojej pozície hodnotového relativizmu v istých prípadoch akceptuje dobrovoľnú interrupciu a eutanáziu, čo je značne problematické riešenie. Porov.: Fletcher, Joseph: *Situační etika*. Prel. Jan Zámečník, Praha: Kalich 2009 s. 53 – 67.

z veľkosti a krásy stvorenia sa úsudkom poznáva ich Stvoriteľ.“⁷ Čo nedokáže o Bohu zo stvorenia poznať rozum, môže sa za predpokladu, že je človek na to disponovaný, prijať vierou zo zjavenia. Napriek tomu, že Boha je možné poznať zo stvorenia rozumom, on sám zostáva nekonečným tajomstvom nekonečne prevyšujúcim kognitívne schopnosti človeka. K plnému poznaniu Boha dôjde až v eschatologickom zavŕšení, keď budeme Boha vidieť z tváre do tváre vo visio beatifica. V tomto epistemologickom kontexte možno povedať, že najhlbší prameň zmyslu života Boha je možné čiastočne poznať i v rámci imanentného kontextu našej každodennosti. Často však býva zakódovaný do rôznych skutočností života, ktoré človek musí s pokorou a námahou dešifrovať. Ide o to prejsť zo sféry implicitného a skrytého do sféry explicitnej, ktorá prejasňuje naše vedomie. V našom bežnom živote sa preto máme stať citlivejšími pre vnímanie jemnej hermeneutiky našej každodennosti. Tento prechod je dôležitý najmä pre ľudí, ktorí si nenašli cestu k Bohu. Z jeho strany je však ponúknutá možnosť prehĺbiť ich vlastné sebazpoznanie. V tomto zmysle môže pomôcť Franklovo odhalenie nevedomej religiozity v človeku „S odhalením nevedomia duchovnosti sa za Ono (nevedomím) odkrylo Ja (duchovnosť). Odhalenie nevedomej religiozity zároveň ukazuje za imanentným Ja transcendentné Ty.“⁸ Pre nové a často nečakané potenciality poznania zmyslu v živote človeka sú veľmi dôležité zlomové okamihy, ako je prežívané utrpenie či proces konverzie. Tieto zlomové okamihy života predstavujú výraznú stimuláciu pre prehĺbenie vnútorného existenciálneho sebazpoznanie zmyslu a hodnoty života človeka. Je dôležité byť vnímavý, ohľaduplný a citlivý voči potrebám ľudí, ktorí tieto významné zlomové okamihy nového sebazpoznanie zmyslu a hodnôt v živote prežívajú. Tieto okamihy poukazujú na potrebu reformulácie starých presvedčení a interpretácií skutočnosti smerom k novému správnejšiemu a pravdivejšiemu poznaniu.⁹

Epistemologický rámec je dôležitý nielen z hľadiska poznania zmyslu života, ale i z hľadiska poznania hodnôt. V tomto zmysle si treba uvedomiť, že metafyzické hľadisko podstatným spôsobom vymedzuje pohľad na poznanie hodnôt, aby sme sa vyhli dvom extrémnym pozíciám: axiologického racionalizmu a axiologickému iracionalizmu. Axiologický racionalizmus neutralizuje hodnoty v bytí. Podľa tohto stanoviska hodnoty postihujeme výlučne intelektuálnymi schopnosťami. Najvýznamnejším predstaviteľom tohto smeru v dejinách filozofie bol B. Spinoza. Opačný prípad – axiologický iracionalizmus,

⁷ Múd 13,5: *Sväté Písmo*, Trnava: SSV, 1996

⁸ FRANKL, Viktor Emanuel: *Der unbewusste Gott*. Psychotherapie und Religion. Muenchen: Deutschen Taschenbuch Verlag GmbH, 1992, s. 47.

⁹ Na dôležitosť epistemologického rámca poukazujú aj psychológovia Reker a Wong, ktorí predstavili trojkomponentový model zmyslu života, ktorý implikuje kognitívny, afektívny a motivačný komponent. Porov.: HALAMA Peter: *Zmysel života z pohľadu psychológie*. Bratislava: SAP 2007, s. 50-51

ktorého zástancom bol M. Scheler, striktno oddeľoval bytie a hodnotu. Zo Schelerovej pozície axiologického iracionalizmu hodnoty sú poznateľné výlučne prostredníctvom emocionálnych aktov nášho vedomia. Do rámca spôsobu poznávania hodnôt však okrem rozumu a citov vstupuje i vôľa spojená s chcením. W. Brugger preto formuluje strednú pozíciu: „Od bytnosti hodnôt závisí špecifickosť chápania hodnôt. Naplno primeraná odpoveď na hodnoty sa teda nachádza až v cítení a chcení, preto aj intelektuálne chápanie hodnôt je obklopené vždy cítením a usilovaním sa.“¹⁰

Zmysel i hodnota sú stvorenému svetu inherentné, hoci majú relatívny charakter spočívajúci v ich kontingencii, a neimplikujú plnosť bytia. Je im vlastná istá hierarchizácia. Relatívne hodnoty a zmysel participujú však na univerzálnom, absolútnom, otvorenom osobnom a nepodmienenom plnom bytí osobného Boha. Zmysel a hodnoty sa vzťahujú na človeka, preto je potrebné postihnúť i antropologický charakter nami skúmanej problematiky. Pre celostné porozumenie zmyslu a hodnotám treba na predídenie rôznym deformáciám chápania bytia človeka explikovať i primerané antropologicko – filozofické hľadisko. Ide predovšetkým o redukcionistické ponímanie človeka, ktoré vytrhujú z kontextu jeho celostného bytia jednotlivé aspekty a tým ich absolutizujú. V prvom rade je to redukcia človeka len na somatiku, na jeho telesnosť. Z tejto biologizujúcej perspektívy vyplýva, že najvyšším zmyslom života človeka a jeho hlavnou hodnotou je dosahovanie slasti, čo sa preferuje v hedonistickom postoji a štýle života. Ďalšou deformáciou je redukcia človeka len na psychickú skutočnosť, ktorá ho až fatalisticky determinuje. Tento názor na človeka zastávala mechanicizmom ovplyvnená Freudova psychoanalýza. Opačnou pozíciou voči redukcii človeka na telesnosť je výhradné akceptovanie spirituálnej vrstvy, čo vedie k značnej ezoterizácii ľudskej osoby. Takúto pozíciu zastáva napríklad antropológia hnutia New Age. Poslednou antropologickou deformáciou je sociologizmus, redukujúci človeka len na sociálnu interakciu, ktorá človeka determinuje a ktorej sa má podriaďovať. Človeka teda treba chápať v celostnom porozumení dialogicko – personálne ako osobu, ktorá je jednotou tela a duchovnej duše, ktoré vytvárajú jednu ľudskú prirodzenosť integrálne interagujúcu so svojím sociálnym kontextom, voči ktorému je permanentne otvorená. E. Coreth k tomu píše: „Telesný život človeka by nebol možný, keby človek nemal duchovný život, ktorý si je vedomý sám seba a slobodne utvára svoj život vo svojom prostredí.“¹¹ Človek je tak pozývaný vnímať primeranú hodnotu a zmysel elementárnych skutočností svojho každodenného života, ako je príjem potravy, spánok, sexualita, vzťahujúce sa k jeho

¹⁰ BRUGGER, Walter: *Filosofický slovník*. Prel.Ladislav Benyovszky. Praha: Naše vojsko 1996, s. 162 - 163

¹¹ CORETH, Emerich: *Co je člověk?* Praha: Zvon, 1994, s.62

telesnosti. Ďalej je pozývaný hlbšie porozumieť hodnote a zmyslu otvoreného dialogického a láskyplného vzťahu k druhému človeku, k svojej práci, k novým poznatkom, čo zodpovedá jeho emocionálnej, intelektuálnej a sociálnej vrstve. V neposlednom rade, keďže je aj duchom, neustále je pozývaný k reflektovaniu hodnoty a zmyslu posvätného vo svojom živote.

Človek však nie je len pasívnym recipientom daných hodnôt a zmyslu, ale v podstatnej miere je aktívnym činiteľom vo svete, v ktorom svojím konaním a všadeprítomnou činnosťou spoluvytvára zmysel a hodnoty. Človek aktívnejšie pretvára svoje prostredie, pričom by ho mal transformovať vždy na niečo hodnotnejšie a zmyslupľnejšie. V tomto aktívnom a tranzitívnom zmysle možno chápať aj autora knihy Genezis: „Boh ich požehnal a povedal im: Plodte a množte sa a naplňte Zem. Podmaňte si ju a panujte nad rybami mora, nad vtáctvom neba a nad všetkou zverou, čo sa hýbe po Zemi.“¹² Toto aktívne spolupodieľanie sa na vytváraní zmyslu a hodnôt robí človeku radosť a tak ho i naplňuje. Človek sa však v rajskej záhrade pyšne vzoprel Bohu a padol. Odvtedy je vo svojich osobných dejinách i v dejinách vôbec zapletený do tragiky života odohrávajúcej sa v perspektíve zápasu o zmysel a hodnoty medzi polaritami dobra a zla. Každodenne musí vynaložiť enormné úsilie, aby znova a znova neklesol spáchaním ďalšieho osobného hriechu. Zároveň však v sebe nosí akýsi kompas, ktorým je svedomie. Svedomie ako Boží hlas v nás nielenže pripomína vykonaný hriech, nielen karhá za vykonanie niečoho zlého, ale aj usmerňuje v konaní dobra. Boh daroval človeku maximálnu slobodu. Spolu s ňou je úzko previazaná i zodpovednosť za rozhodnutia a za konanie vo svete. Fenomén svedomia spolupracuje s intelektuálnymi a volitívnymi schopnosťami človeka a v zhode s prirodzeným zákonom vpísaným priamo do srdca usmerňuje ľudskú činnosť, aby sa vyhýbala zlu a vždy si volila dobro, teda to, čo smeruje k zmyslu a čo je hodnotné. Mojžišov Dekalóg bol daný nie ako suchá právnicko – moralistická schéma, ale ako požiadavka lásky k Bohu a k blížnemu. Hodnoty zahrnuté v Dekalógu predstavujú značky, prostredníctvom slobodného akceptovania ktorých sa možno bezpečne dostať k najhlbšiemu prameňu zmyslu života – k živému Bohu.

3. Kríza zmyslu života a hodnôt

Masovokomunikačná prezentácia súčasnej krízy medializuje ako krízu výlučne ekonomického charakteru. Očividne to však nie je len ekonomická, ale i – a to podstatne –

¹² Gn1, 28. Sväté Písmo, SSV, Trnava 1996.

duchovná kríza. Duchovná kríza je stratou jednotiacieho spojiva či prvku v živote jednotlivca a spoločnosti, ktorý predstavuje jej najvyšší zmysel. Duchovná kríza zmyslu je predovšetkým morálnou a hodnotovou krízou. Dnešný človek stráca zo zreteľa hodnoty, prostredníctvom uskutočňovania ktorých by mohol naplniť svoj život a tak by mohol žiť zmysluplným životom. Táto kríza z aspektu dejín trvá už od konca 19. storočia, pretrváva a značne sa prehĺbuje cez celé 20. storočie. Vyústila do množstva katastrof dejinného významu, najmä dvoch svetových vojen. Dvadsaťe storočie je storočím najhlbšieho utrpenia ľudstva a nie náhodou sa nazýva i storočím úzkosti.

Zreteľne sa ukazuje fakt, že duchovná kríza hodnôt a zmyslu pretrváva až do našich čias. Prejavuje sa v rovine individuálnej existencie človeka, ale i v živote spoločnosti, ba možno povedať, že i v živote celej globálnej civilizácie. V tomto zmysle sú jednotlivci a spoločnosť vo vzájomnej negatívnej interakcii. Kríza celej spoločnosti sa negatívne odráža na živote jednotlivého človeka a ten prostredníctvom nesprávneho konania zase negatívne ovplyvňuje svoje sociálne prostredie. K tejto kríze podľa E. Husserla značne prispela i novoveká veda so svojím jednostranným a redukcionistickým racionalistickým prístupom ku skutočnosti a jej výkladu, vylučujúc z predmetu svojho skúmania a záujmu fenomény prirodzeného sveta, ku ktorým nepochybne patrí zmysel nášho života a hodnoty. Husserl tento bolestivý fakt vyjadruje nasledovne: „V našich životných úzkostiach, ako počujeme, nemá nám táto veda čo povedať. Zásadne vylučuje práve tie otázky, ktoré sú v našich neblahých časoch najpálčivejšími otázkami pre človeka vydaného najosudovejším prevratom: vylučuje otázky o zmysle alebo nezmyselnosti celej ľudskej existencie.“¹³ Husserlovo tvrdenie má svoje opodstatnenie i v našich časoch úzko špecializovaných odborov, ktoré vedia síce promptne riešiť náročné a detailné vedecké problémy, no nie sú schopné porozumieť problému zo širšieho uhla pohľadu a vnímať ho v jeho axiologickom kontexte s ohľadom na vzťah k budúcnosti. Ako vypuklý príklad možno uviesť genetické inžinierstvo a problém klonovania. Niektoré filozofické prúdy tiež značne prispeli k prehĺbeniu duchovnej krízy zmyslu života a hodnôt. Najviac sa to týka hlásateľov etického relativizmu a nihilizmu. Etický relativizmus nivelizuje závažnosť hodnôt, etický nihilizmus priamo popiera ich najvlastnejší zmysel. Oba podstatne nadväzujú na relativizmus a nihilizmus ontologický, ktorý popiera zmysel bytia ako takého, i na jeho epistemologický variant, ktorý popiera a relativizuje poznateľnosť objektívnej pravdy. Signifikantným predstaviteľom takéhoto nihilizmu a relativizmu hodnôt a zmyslu života vzťahujúceho sa k Bohu je F. Nietzsche.

¹³ HUSSERL, Edmund: *Kríze evropských vied a transcendentální fenomenologie*. Prel.: Hana Kubová, Petr Kuba. Praha: Academia, 1996, s. 27 – 28.

Paradoxne vyznieva preto jeho snaha, že sa vo svojom filozofickom koncepte snaží o prehodnotenie všetkých hodnôt. Podstatné je, že Nietzsche radikálnym spôsobom obracia naruby tradičnú kresťanskú etiku. V jeho filozofii ju označuje za morálku otrokov a hodnoty altruizmu, súcitu, lásky a pokory, ktoré ju charakterizujú, považuje za úpadkové a slabošské, preto ich odmieta. Oproti kresťanskej etike Nietzsche titansky hlása novú morálku pánov, realizujúcu sa mimo priestoru dobra a zla, v ktorej sa preferujú hodnoty egoizmu, vystupňovaného životným pocitom sily. Táto morálka sa uskutočňuje vôľou k moci, ktorej vznešeným nositeľom sa má stať nadčlovek. „Existuje panská morálka a otrocká morálka. Vznešený druh ľudí sú tí, ktorí hodnoty tvoria, cítia seba samých ako tých, kto určuje hodnoty. V popredí stojí pocit plnosti a moci. Pohľad otroka nie je naklonený k cnostiam mocných.“¹⁴ Na Nietzscheho filozofickú reflexiu skutočnosti ako celku, no najmä z pohľadu riešenia problematiky hodnôt a zmyslu života geneticky nadviazali predstavitelia ateisticky orientovanej filozofie existencie, najmä J. P.- Sartre a A. Camus. V istom aspekte naňho nadviazal i M. Heidegger, ktorý svoj fundamentálno – ontologický filozofický projekt sa snažil striktno oddeľovať od jeho axiologickej dimenzie, ktorá mu je z nášho pohľadu v podstatnej miere inherentná. Heideggerov výrok: „Už len nejaký boh nás môže zachrániť.“¹⁵, identický s názvom posmrtno vydaného rozhovoru pre Der Spiegel, možno chápať ako výraz Heideggerovej zúfalej resignácie na riešenie krízy ľudstva.

V perspektíve relativizmu a nihilizmu vo všetkých podobách pokračujú vo svojich filozofických projektoch postmoderní myslitelia i vedci iných vedných odborov. Relativizmus hodnôt a popieranie zmyslu života sa však uskutočňuje na základe hlbšieho kultúrno - spoločenského procesu sekularizácie, ktorá nadväzuje na osvietenský projekt filozofovania. Terajší pápež Benedikt XVI vyjadruje veľkú pravdu, keď hovorí, že v dnešnej dobe žijeme pod nadvládou diktatúry relativizmu, ktorá zasahuje jednotlivca i spoločnosť vcelku. Súčasný americký katolícky filozof P. Kreeft tvrdí, že ľudstvo ako celok nielenže sa nachádza v hodnotovej kríze, ale i kultúrnej vojne, v ktorej sa radikalizuje zápas so zlom, ktoré je potrebné v čo najväčšej miere neutralizovať prostredníctvom nášho kontinuálneho príklonu ku konaniu dobra, a tým k vytváraniu zmyslu v živote človeka: „Predpokladám, že by ste si nekúpili či neprelistovali knižku s názvom Ako vyhrať kultúrnu vojnu, ak by ste verili, že „Boh je vo svojom nebi a na svete je všetko v poriadku“, ak vás prekvapujem keď vám poviem že celá naša civilizácia je v kríze, vítam vás späť na Zemi a dúfam, že ste mali na

¹⁴ NIETZSCHE, Friedrich: *Mimo dobro a zlo*. Prel.: Věra Koubová, Praha: Aurora, 1998, s. 167.

¹⁵ HEIDEGGER, Martin: *Už jenom nějaký bůh nás může zachrániť*. Rozhovor pre Der Spiegel. Filosofický časopis, 1995, s. 185-188

Mesiaci príjemné prázdniny.“¹⁶ K tejto kríze na duchovnej rovine značne prispel i fakt, že človek stratil kontakt so živou pravdivou hodnotovou orientáciou, ktorá naplňovala jeho osobný a jedinečný život zmyslom. Žije život vykorenený z kontextu hodnôt a zmyslu, čo je značne nebezpečná situácia. Ak takýto stav bez napojenosti na hodnoty a ich uskutočňovanie pretrváva dlhší čas, vedie to k otupenosti svedomia, ba takýto stav môže logicky vyústiť až do duchovnej smrti, ktorá človeka postihne skôr ako fyzická. Človek, ktorý prestal vo svojom živote uskutočňovať autentické hodnoty smerujúce k dobru, žije, jednoducho povedané, neperspektívny a zmysluprázdny život.

V existenciálno-individuálnej rovine sa táto kríza zmyslu a hodnôt prejavuje systematicky v rôznych formách. Možno zažívať nudu, v rámci ktorej sa všetko stáva bezvýznamným človeka nič nemotivuje tvoriť hodnoty. Pri prežívaní znudenosti sa stáva apatickým voči vonkajšiemu prostrediu. Možno prežívať pocity absurdnosti, vyplývajúce z radikálnej diskontinuity subjektívneho uvedomovania si a medzi svetom ako objektom, ktoré podrobil detailnej deskripcii A. Camus. Nemožno však súhlasiť s jeho absolutizovaním absurdity, i keď možno pripustiť, že absurdita v každodennom živote sa človeka môže alebo i musí relatívne dotýkať. Frustranosť zo života je tiež významným symptómom prežívanej krízy zmyslu a hodnôt. Podľa P. Tillicha je strata zmyslu života podstatne spojená i s masívne prežívanou úzkosťou. „Úzkosť pred nezmyselnosťou je úzkosťou zo straty posledného zmyslu, zo straty zmyslu, ktorý dáva zmysel všetkým zmyslom. Táto úzkosť vyvolaná stratou duchovného centra, je stratou odpovede, nech je akokoľvek symbolická a nepriama na otázku o zmysle existencie.“¹⁷ Strata zmyslu môže prerásť podľa Frankla do existenciálneho vákua, ktoré vyúsťuje do noogénnej depresie a noogénnej neurózy. Strata zmyslu života a napojenosť na hodnoty, ktoré Frankl chápe ako univerzálne zmyslu, má teda i svoje klinické psychiatrické charakteristiky.¹⁸

Zmysluprázdny a hodnotovo neorientovaný život vedie k duchovnej prázdnote. To priamo vedie k patologickému uzatváraniu sa človeka do osamelosti, v rámci ktorej je človek egoisticky a egocentricky naladený na seba samého a vedome i podvedome pretrháva dôverné interpersonálne vzťahy so svojimi najbližšími i so svojím prirodzeným sociálnym prostredím. Takýto stav človeka potom nevyhnutne vedie k prežívaniu mnohorakých foriem zúfalstva

¹⁶ KREEFT, Peter: *Ako vyhrať kultúrnu vojnu*. Kresťanský bojový plán pre spoločnosť v kríze. Prel.: Zuzana Smatanová, Bratislava, Redemptoristi- Slovo medzi nami, 2008, s. 11

¹⁷ TILLICH, Paul, *Odvaha byť*. Prel. Daniel Mikšík. Brno: CDK, 2004, s.34

¹⁸ FRANKL, V. E.: *Der Wille zum Sinn*. Ausgewählte Vorträge über Logotherapie mit beitrage von Elisabeth S.Lukas. Bern – Stuttgart – Wien. Verlag Hans Huber. 1972, s. 21

a život zúfaleho človeka môže v konečnom dôsledku skončiť suicidálnym pokusom alebo až uskutočnenou samovraždou.

Kríza zmyslu a hodnôt sa prejavuje i v kultúrno-sociálnej rovine. Dotýka sa negatívnej interakcie človeka so spoločnosťou, ktorá produkuje viaceré patologické fenomény. Celý korpus zábavného priemyslu mohutne podporovaný mediálnymi a komunikačnými prostriedkami vrátane internetu je bolestivou realitou nášho každodenného života. Celkom jednoznačne v tejto mediálnej prezentácii prevažujú informácie, ktoré často vedú a navádzajú človeka k nezmysluplnému a nehodnotnému spôsobu života. Mediálny tlak masívne útočí na všetky zložky našej osoby a vytvára obraz neskutočnej vykonštruovanej reality, ktorá človeka a celú spoločnosť núti milovať tento falošný, ba až modlársky obraz reality. V tomto chorobnom obraze sa preferuje nekontrolovateľný hyperkonzum, v rámci ktorého človek vo svojej nenásytosti túži po stále nových a drahých veciach, ktoré v konečnom dôsledku priamo pre normálny život v každodennosti nepotrebuje. Tento falošný obraz sa zameriava i na našu telesnosť a vyvoláva v nej stále silnejšiu a silnejšiu túžbu po uspokojovaní telesných potrieb, najmä sexuálnej rozkoše. Človek podľa tohto vnucujúceho sa mu obrazu často akoby „prirodzene“ opúšťa manžela, manželku a bezhlavo sa vrhá do nových dobrodružstiev. Mediálny tlak v tomto smere výrazne otupuje a falšuje naše svedomie, a to až tak, že si tento fakt človek neuvedomuje ako hriech, ale pokladá ho za štandardnú normu správania sa. Nemožno nespomenúť, že naša civilizácia akcentovaním hedonistického štýlu života systematickým spôsobom devaluje a deštruuje hodnotu a zmysel rodiny. Zo spoločnosti sa vytráca tradične chápaná rodina ako základná ontologická a spoločenská jednotka. Tým sa podporuje radikálny individualizmus a egocentrizmus. V životnom štýle sa stále viac presadzuje negatívna existenciálna modalita „mat“, ktorú približuje E. Fromm nasledovne: „Existovanie v mode „mat“ znamená, že môj vzťah k svetu je vzťahom privlastňovania v ktorom si chcem každého a každú vec vrátane seba urobiť svojim majetkom.“¹⁹ Človek súčasnosti namiesto pravého objavovania a uskutočňovania hodnôt a zmyslu sa čoraz väčšmi upína k uctievaniu modlárskeho bôžikov, ako je moc, majetok, peniaze, kariéra, sláva, rozkoš, ktoré ho odvádzajú od nachádzania zmyslu života v skutočne živom vzťahu k Bohu. Signifikantným príkladom duchovnej krízy je i neúcta k hodnote ľudského života, ako o tom svedčí fenomén antikoncepcie, interrupcie a dobrovoľnej eutanázie. V konečnom dôsledku sa k tejto duchovnej kríze pripája i ekologická globálna kríza, ktorá vyplýva z nesprávneho vzťahu človeka ku všetkému živému i neživému.

¹⁹ FROMM Erich: *Mít nebo být?* Prel. Jan Lusk. Praha: Aurora, 2001, s. 40

Z analýzy krízy zmyslu života a hodnôt človeka vyplýva, že ide o hlbokú krízu, ktorá zasahuje individuálnu existenciu človeka, ale sú ňou značne postihnuté i jednotlivé spoločnosti, ba možno povedať, že je ňou infikovaná celá globálna civilizácia. Diagnóza tejto krízy je vážna, rovnako ako sú vážne jej symptómy. Je nutné formovať postoje a hľadať riešenia, ktoré by mohli slúžiť ako návrh na účinnú formu terapie. Stav hrozivej, ba až apokalyptickej krízy zmyslu a hodnôt jednotlivca a spoločnosti by sa mal stať výzvou k autentickému činu.

4. Náčrt možného riešenia krízy hodnôt a zmyslu života

Príčinou krízy hodnôt a zmyslu života je personifikované zlo, ktoré biblické myslenie označuje ako Diabla – vládcu temnoty. Úmyslom a cieľom tohto tvrdenia nie je vyvolávať umelú démonizáciu či zastrasovanie, ale konštatovať reálny a objektívny stav skutočnosti. Realitu personifikovaného zla i realitu hriechu mnohí, ba možno povedať väčšina z nás, neprijíma a pokladá ju za mytologickú a dávno prekonanú. Je zvlášť pozoruhodné, že tomuto názoru podliehajú mnohí teológovia i kresťania. Možno jednou zo základných príčin rapídneho rozmáhania sa zla vo svete je práve nevedomovanie si a nesprávne pomenovanie jeho príčiny. To sa rovnako vzťahuje i na problém hriechu. Diabol sa preto chápe ako fantastická postava a hriech sa dnes prezentuje ako hodnota, ba dokonca čnosť. Toto prevrátené poznanie je nebezpečné, lebo považuje za hodnotu to, čo je v skutočnosti nehodnotou či antihodnotou, ako i to, že pokladá za zmysluplné to, čo je v konečnom dôsledku zmysluprázdne. Existenciálny zápas o hodnoty a zmysel života sa odohráva v perspektíve vzťahu medzi dobrom a zlom, medzi ktorými si musíme v našej každodennosti neustále v slobode a zodpovednosti voliť, ako o tom píše F.H Schneider. „V nás spočíva rozhodnutie medzi dobrom a zlom. My môžeme nechať priestor pre životodarné pôsobenie Božieho ducha alebo pre zhubné pôsobenie diabla v našom živote.“²⁰ Výstižné metafyzické chápanie zla ponúka i E. Coreth: „Zlo spočíva v tomto postrádaní. Zlo nie je čosi pozitívne, ale niečo negatívne; je to neexistencia nejakej akcidentálnej dokonalosti, ktorú vlastná povaha jestvujúcna a jej cieľovosť požadujú.“²¹ Svet, v ktorom človek a spoločnosť ako celok zápasia o dobro, hodnoty a zmysel života s heterogénnymi prejavmi zla, nie je ani čisto biely, ani čisto čierny. Dobro a zlo sú v ňom zmiešané, ako o tom výstižne hovoria i Kristove

²⁰ SCHNEIDER, Franz Herbert: *Sinn des Lebens*. Eine christliche Kulturkritik unserer Zeit. Norderstedt: Herstellung und Verlag, GmbH, 2008, s. 183

²¹ CORETH, Emerich: *Metafyzika*. Prel. Luboš Rojka. Bratislava: Dobrá kniha. 1999, s. 110

podobenstvá o kúkoli a pšenici, o horčičnom zrnku a o kvase. Tieto podobenstvá sa dajú interpretovať i tak, že nás priamo vyzývajú k pokornému, trpezlivému a odhodlanému zápasu o to, čo je vo svete dobré, hodnotné a zmysluplné, pričom výsledok tohto zápasu je aj v našich rukách a teda sme zaň zodpovední. Konečné eschatologické vyústenie tohto zápasu však patrí do spravodlivých Božích rúk. Boh je milosrdný, ale i spravodlivý Otec.²² Kresťan sa v tomto zápase má s dôverou dieťať a odovzdať do Božích rúk.

Ak kresťanstvo chce uspieť v otvorenom zápase o hodnoty a zmyslupnejší život, odvíjajúci sa vo svete dobra a zla, bude sa musieť vysporiadať a autentickým spôsobom konfrontovať s dvoma paralelne prebiehajúcimi fenoménmi, ktorými sú sekularizácia a mohutná vlna novej religiozity. Sekularizácia ako sociologicko-kultúrny proces znamená zosvetšenie spoločnosti a vymanenie spod vplyvu Cirkvi. Na sekularizáciu nadväzuje sekularizmus ako svetonázorový postoj interpretujúci hodnoty a zmysel života človeka v imanentistickej perspektíve, vzťahujúc tieto fenomény len k viditeľnému svetu. Sekularizácia spoločnosti sa začala v kresťanskom európskom prostredí. Pre kresťanov vyvstáva úloha autentickým spôsobom a integrálne na tento fenomén reagovať. Sekulárne orientované etické systémy, ako ich reprezentuje Sartrova a Camusova filozofia existencie, práve pre svoj výhradne imanentistický ontologický východiskový rámec, nie je schopná nazrieť na hodnoty a zmysel života v perspektíve transcencie, čo podľa nás radikálne deformuje pohľad na etickú a axiologickú skutočnosť. S týmito sekulárnymi - často radikálnymi - názormi treba vstúpiť do otvoreného a kritického dialógu o povahe hodnôt a zmyslu života. Takýto dialóg, ak bude uskutočňovaný v perspektíve obojstranného rešpektu k inakosti iného, môže byť konštruktívny. Treba sa však chrániť fanatizmu z jednej i druhej strany. Filozofie F. Nietzscheho, J. P. Sartra a A. Camusa svojím radikálnym pesimizmom a ateistickou orientáciou značne prispeli k obmedzenému a deformovanému pohľadu na zmysel života a hodnoty, a to v tom zmysle, že tieto fenomény nahliadli len z pozície imanencie, a teda nemohli ich nazrieť v širšej komplexnosti v ich transcendentnom metafyzickom určení k Bohu. Sekulárne orientované etické systémy sú problematické najmä z pohľadu nevnímania transcencie a ich príklonu k uzavretiu sa do imanentnej sféry. Z tohto dôvodu ich riešenie problematiky hodnôt a zmyslu života človeka potrebuje zásadnú reinterpretáciu smerom k otvorenému pohľadu na vzťah človeka k Bohu, ako sa to snaží ukázať kresťanská etika.

²² Porov.: Mt 13, 24 – 43. Sväté Písmo, Trnava, SSV 1996

Kresťanská etika bude musieť vstúpiť i do konfrontácie s novou religiozitou. Pod fenoménom novej religiozity rozumieme rôznorodé skutočnosti, ako sú jednotlivé sekty tradičných svetových náboženstiev, astrológia, alternatívna medicína, špiritizmus, pseudovedecké hnutia a najmä spiritualita New Age, v ktorej sa eklekticky spája filozofia, niektoré prvky z tradičných svetových náboženstiev, umenie (hudba, film), ale i veda. Ak problémom sekulárnej etiky vo vzťahu k riešeniu problému zmyslu života človeka a hodnôt je uviaznutie v imanentnej perspektíve, problémom vlny novej religiozity a jej etiky, najmä z hľadiska hnutia New Age, je problematická interpretácia transcencie. Spiritualita New Age v nadväznosti na transpersonálnu psychológiu S. Grofa vidí, vidí ako najvyššiu hodnotu a zmysel života dosahovanie transpersonálnych úrovní náboženského zážitku prostredníctvom problematického používania psychedelických látok, najmä LSD, či prostredníctvom holotropného dýchania. Zážitky, ktoré sa takýmto spôsobom nadobúdajú, majú mať charakter uvoľnenia a splynutia nášho ja s neosobne chápaným absolútnom. Z kresťanského pohľadu je to problematické porozumenie transcendentnej skutočnosti. Spiritualita New Age neprispieva k dosiahnutiu autentickej transcencie, a podobne ako sekulárny pohľad na zmysel a hodnoty, vyúsťuje do radikálneho egocentrizmu. V tomto zmysle možno konštatovať fakt, že sekulárne chápaná etika a spiritualita New Age, hoci sa navonok prezentujú ako autentické riešenia zmyslu života a hodnôt človeka, v konečnom dôsledku krízu hodnôt a zmyslu značne prehlbujú. Kresťanská etika je však povinná s oboma týmito prístupmi viesť kritický diskurz.

Kresťanská etika má vyše dvetisícročnú tradíciu hlbokého a univerzálneho učenia i spôsobu vedenia života. Preto ako jediné autentické riešenie krízy zmyslu života človeka a hodnôt vidíme v perspektíve kresťanskej etiky, ktorá chápe bytie v scholastickej perspektíve ako jedno, pravdivé, dobré a zároveň krásne. V tomto zmysle kresťanská etika rešpektuje celú šírku problematiky zmyslu života a hodnôt. V kresťanskej perspektíve sa Boh chápe ako najhlbší prameň zmyslu života človeka. Boh je transcendentný, no zároveň sa neustále stará o svoje stvorenie, o človeka, ako o svoj obraz. Nie je to Boh odvrátený od sveta, ale je to Boh blízky, najmä vtedy, keď človek prežíva utrpenie, telesné alebo duchovné. On sám v osobe Ježiša Krista zakúsil trpkosť a bolesť na vlastnom tele až po odovzdanie sa v smrti na kríži. Utrpenie je tým fenoménom, čo mnohých ľudí odvádza od viery v Boha. Ak je pre budhistov utrpenie najväčšou prekážkou v živote, pre kresťanov je veľkou hodnotou, ktorej dal hodnotu Kristus nielen svojím umučením a smrťou, ale i slávnym zmŕtvychvstaním. Rozumom je to ťažko pochopiteľné, ale vierou je to prijateľné. Kresťanská etika sa tak môže oprieť o svoj transcendentný základ v osobnom Bohu, ktorý je vo svojej podstate Láskou samou. Práve láska je srdcom celej kresťanskej etiky. Láska k Bohu i k osobe blížneho nás priamo požíva

uskutočňovať autentické hodnoty a spoluvytvárať zmysluplný život. Perspektíva lásky nás učí rešpektovať iného v jeho odlišnosti a zároveň byť otvorený vždy a za každých okolností nezištne mu pomáhať. I postoj kresťanov k sekulárne založeným ľuďom i k ľuďom vyznávajúcim rôzne ezoterické náuky, ktorí takýmto spôsobom zápasia s Bohom, má byť autentickým postojom lásky. Nie agresivita, pohrdanie, ale láska môže pomôcť zdieľať, chápať, porozumieť v odlišných stanoviskách. Kresťanská etika disponuje plným porozumením fenoménu života, zasadzujúc sa za jeho hodnotu i dôstojnosť ľudskej osoby, a to i za cenu výsmechu zo strany sveta. K viere v osobného Boha a láske k nemu a blížnemu sa tak pridružuje i nádej, ako píše J. Grondin: „Žiadny život, žiadny zmysel života neexistuje bez nádeje.“²³ V perspektíve tejto eschatologickej nádeje možno chápať i poučenie Druhého vatikánskeho koncilu v dogmatickej konštitúcii o Cirkvi *Lumen gentium*, vzťahujúce sa i k inak veriacim a neveriacim: „Lebo tí, ktorí bez vlastnej viny nepoznajú Kristovo evanjelium a jeho Cirkev, ale s úprimným srdcom hľadajú Boha a pod vplyvom milosti sa snažia skutkami plniť jeho vôľu, poznávanú hlasom svedomia, môžu dosiahnuť večnú spásu.“²⁴ Z pohľadu kresťanskej etiky je svätosť tým fenoménom, prostredníctvom ktorého môžeme uskutočňovať autentické hodnoty smerujúce k dobru, a zároveň nachádzať vo svojom živote jeho plnší zmysel. Ide o svätosť, ktorú môže každý z nás uskutočňovať vo svojom každodennom živote. Svätosť pomáha dosiahnuť cvičenie sa v prirodzených čnostiach: spravodlivosti, rozvážnosti, mravnej sile a miernosti, i prostredníctvom nadprirodzených teologálnych čností viery, nádeje a lásky.

5. Záver

Zmysel života a hodnoty nie je možné chápať bez ich metafyzického epistemologického a antropologického kontextu. Tento fakt naznačuje i scholastická interpretácia bytia, ktoré je chápané ako jedno, dobré, pravdivé a krásne. Kríza zmyslu života a hodnôt je hlboká a značne rozšírená nielen v živote jednotlivého človeka, ale i celých spoločností a civilizácie. Jej príčinou je personifikované zlo. Kresťanstvo musí vstúpiť do otvoreného a kritického dialógu najmä so sekulárnou etikou a etikou, ktorú hlásajú rôzne ezoterické hnutia, ktoré sú značne egocentrické. Najlepšie – jediné - riešenie krízy zmyslu života a hodnôt ponúka perspektíva

²³ GRONDIN, J.: *Vom Sinn des Lebens*. Göttingen: Van den Hoeck und Ruprecht, GmbH, 2006, s. 58

²⁴ *Lumen gentium*. Dogmatická konštitúcia o Cirkvi. In: Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu, Trnava: SSV. 2008, s. 88

kresťanskej etiky, ktorá pri riešení našej problematiky disponuje komplexným teologicko – filozofickým horizontom.

Summary

The article deals with relationship between the phenomena of life and sense of values. In the first part we study the meaning of life and values in the metaphysical, epistemological and anthropological context. In the second part deals with the crisis of values and meaning of life, which affects humans as individ, but affects the global civilisation too. The thord part is the debate between secular ethics, ethics of the new religiosity and Christian ethics. In conclusion we note that the problem of meaning of life and values is closed ti the immanent sphere of ethics and the new religiosity is misread transcendence. The both result in the egocentrism. Christian ethocs understands the meaning of life and values especially complex, because the both phenomena seen in human relations to God.

Zoznam bibliografických odkazov

- BRUGGER, W. 1994. *Filosofický slovník*. Praha: Naše vojsko, 1994. 639 s. ISBN 80-206-0409-X
- CAMUS, A. 1993. *Mýtus o Sifyfovi- Pád – Caligula*. Bratislava: Slovenský Spisovateľ, 1993. 247 s. ISBN 80-220-0502-9
- CORETH, E. 1994. *Co je člověk*. Praha: Zvon, 1994. 191 s. ISBN 80-7523-49-8
- CORETH, E. 1999. *Metafyzika*. Bratislava: Dobrá kniha, 1999. 219 s. ISBN 80-7141-236-8
- CORETH, E. 2000. *Základy metafyziky*. Svitavy: Trinitas, 2000. 192 s. ISBN 80-86036-37-5
- Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu*. 2008. Trnava: SSV, 2008. 845 s. ISBN 978-80-7162-738-8
- EAGLETON, P. 2008. *Der Sinn des Lebens*. Berlin: Ullstein Verlag, 2008. 157 s. ISBN 978-3550-08720-2
- FLETCHER, J. 2009. *Situační etika*. Praha: Kalich, 2009. 247 s. ISBN 978-80-7017-126-4
- FRANKL, V. E. 1992. *Der unbewusste Gott. Psychotherapie und Religion*. Munchen: deutschen Taschenbuch Verlag GmbH. 1992. 131 s. ISBN 3-466-20302-3
- FRANKL, V. E. 1972. *Der Wille zum Sinn*. Bern: Verlag Hans Huber. 1972. 297 s. ISBN 3-456-8509-8
- FROMM, E. 2001. *Mít, nebo být?* Praha: Aurora, 2001. 240 s. ISBN 80-7299-036-5

- GRONDIN, J. 2006. *Vom Sinn des Lebens*. Goettingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2006. 126 s. ISBN 3-525-0153
- HALAMA, P. 2007. *Zmysel života z pohľadu psychológie*. Bratislava: SAP, 2007. 223 s. ISBN 978-80-8095-023-1
- HEIDEGGER, M. 1986. *Sein und Zeit*. Tuebingen: Hans Niemeyer Verlag, 1986. 445 s. ISBN 3-484-701226-6
- HEIDEGGER, M. 1995. *Už jenom nějaký bůh nás může zachránit*. In: Filosofický časopis, 1995, ISSN 80-336-2486-7
- HUSSERL, E. 1996. *Krize evropských věd a transcendentální fenomenologie. Úvod do fenomenologické filosofie*. Praha: Academia, 1996. 568 s. ISBN 80-200-0561-7
- KREEFT, P. 2008. *Ako vyhrať kultúrnu vojnu*. Bratislava: Lúč, 2008. 104 s. ISBN 978-80-89342-006
- NIETZSCHE, F. 1998. *Mimo dobro a zlo*. Praha: Aurora, 1998. 210 s. ISBN 80-85974-54-1
- Sväté Písmo*. 1995. Trnava, SSV, 1995. 2623 s. ISBN
- SARTRE, J.P. 1997. *Existencializmus je humanizmus*. Bratislava: Slovenský Spisovateľ, 1997. 93 s. ISBN 80-220-07-75-7
- SCHNEIDER, F. H. 2008. *Der Sinn des Lebens. Eine christliche Kulturkritik unserer Zeit*. Norderstedt: Books on Demand GmbH. 2008. 231 s. ISBN 978-3-8370-4643-4
- TILLICH, P. 2004. *Odvaha byť*. Brno, CDK. 2004. 125 s. ISBN 80-7325-016-0

Adresa autora:

PhDr. Ivan Ondrášik

Liptovská Lúžna 632

034 72 Liptovská Lúžna

Slovenská republika

ivan.ondrasik@gmail.com